

Benediktini

Mnišský kontemplativní řád spravovaný podle řehole sv. Benedikta (viz *Benedikt z Nursie*).

Nejstarším benediktinským klášterem se stalo opatství na Monte Cassinu, založené v první polovině 6. st. sv. Benediktem, který pro ně napsal pravidla řeholního života, známá jako řehole sv. Benedikta. Řehole určovala základní pravidla společného soužití (*vita communis*) stejně jako poskytovala návod k duchovnímu růstu každého jednotlivce. Základ života benediktinských mnichů tvořila modlitba a manuální práce, která byla chápána také jako prostředek askeze. Spojení modlitby a práce dalo vzniknout řádové devize *Ora et labora!* Modli se a pracuj! Třetí složku klášterního života představovalo *lectio divina*, rozjímavá četba svatých textů jako jedna z cest duchovního sebezdokonalení.

V čele kláštera stál opat, který si vybíral jako své spolupracovníky další hodnostáře: děkany neboli seniory – představené desetičlenných skupin mnichů, převora, hospodářského správce zvaného *cellerář*, *magistra noviců*, *fortnýře*, správce klášterní nemocnice a další. V důležitých rozhodnutích opatovi pomáhala rada nebo shromáždění celého konventu (později kapitula). Do benediktinských klášterů většinou vstupovali dospělí zájemci o mnišský život; opatství však přijímala i děti, jež církvi darovali jejich rodiče (*obláti*). Ti se od útlého věku v klášteře vzdělávali a připravovali na své mnišské povolání.

V období 6.-8. století se benediktinské kláštery rozšířily v celé oblasti tehdejšího křesťanského Západu. Po rozpadu římské civilizace se staly nečetnými ohnisky vzdělanosti a kultury. Až do počátku 9. st. tvořily pouze jednu ze složek tehdy pluralitního mnišského hnutí. Jejich exkluzivitě napomohl opat a reformátor sv. Benedikt z Aniane (+ 821). Pod jeho vlivem se řehole sv. Benedikta 816-817 stala jediným povoleným pravidlem mnišského života ve francké říši. I když nebyl tento požadavek respektován zcela, představovali *b* až do konce 11. st. převažující formu západního mnišství.

V 6.-10. st. byly benediktinské kláštery zakládány jako samostatná opatství zakotvená v diecézních strukturách, bez vazeb k jiným řádovým domům. Od 10. st. se začaly spojovat do skupin podle reformní příslušnosti, přičemž se uplatňovaly principy filiace nebo sdružování. Významnou roli v prosazování benediktinského ideálu sehrála v 10. a 11. st. *clunyjská reforma*, která stála u zrodu emancipace středověké církve. Kláštery, které se k ní hlásily, vytvořily samostatnou linii s centrem v Cluny, jako samostatný řád se však neustavily.

Oděvem benediktinů byl černý hábit s koženým cingulem a černým škapulířem. Znak tvořil zlatý patriarší kříž v modrém poli vyrůstající ze zlatého trojvrší se zlatým nápisem PAX.

První benediktinský klášter na české půdě vznikl v Břevnově u Prahy 993, druhým se stal Ostrov (u Davle). Zvláštnímu postavení se v raně středověkých Čechách těšil sázavský klášter (založen 1032), kde se až do konce 11. st. používala slovanská liturgie. Nejstarší moravský benediktinský dům osadili v 11. st. břevnovští mniši v Rajhradu.

Benediktinský řád měl od středověku i svou ženskou větev. Za její zakladatelku je pokládána sv. Scholastika, rodná sestra sv. *Benedikta*. V čele větších klášterů stály abatyše, menší konventy spravovaly převorky. Duchovní správu zajišťovali světští kněží či členové benediktinského řádu. První konvent benediktinek v Čechách vznikl v 70. letech 10. st. u kostela sv. Jiří na Pražském hradě. Svatojiřský klášter se stal nejstarší monastickou institucí ve středověkém Českém státě. Ústav, napojený na vládnoucí přemyslovský rod, se těšil mimořádnému postavení. Od 14. století patřilo svatojiřské abatyši právo korunovat českou královnu.